

Kriza János
Az álomlátó fiú
székely népmesék

(1811 - 1875)

Editura Kedvenc Kiadó
Székelyudvarhely, 2016

TARTALOMJEGYZÉK

Királyfiú kis Miklós	3
Csinos vitéz	12
Aranyhajú Kálmán	18
Rózsa királyfi	28
Virtó Pál	32
A tejkút	41
Szegény bujdosó legény	46
A király húszéves leánya és a három ifjú	58
A csudamadár	62
A fortélyos leány	73
Az obsitos katona	79
Az álomlátó fiú	86
Pávatoll	98
A szegény csizmadia és a szélkirály	105
Halász Józsi	110
A csóka lányok	119
Az egyszeri asszony, meg az ördög	127
A két gazdag ember gyermeke	130
Borsszem Jankó	134
A kicsi dió	143
A rest leány	147
Három hazug mese	149

E mű részleteinek vagy teljes egészének közlése bármilyen médiában a kiadó írásbeli engedélye nélkül tilos és büncselekmény a hatályban levő törvények szerint.

Reproducerea parțială sau integrală a ediției fără acordul editurii este interzisă și va fi pedepsită conform legilor în vigoare.

Megrendelhető:

0744-505331

0744-611095

E-mail: kedvenckiado2012@gmail.com

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

KRIZA, JÁNOS

Az álomlátó fiú : székely népmesék / Kriza János. - Odorheiu

Secuiesc : Kedvenc Kiado, 2016

ISBN 978-606-8638-29-4

821.511.141-91-34

KIRÁLYFIÚ KIS MIKLÓS

Egyszer volt egy király, s annak volt egy jó felesége. Mikor a királyné esztendeje férjhezment asszony volt, született neki egy szép kiscsi fia. De az a fiú olyan síró volt, hogy mikor született, sírni kezdett, s a sírást el sem hagyta, hanem éjjel-nappal folyvást, örökké sírt két álló esztendeig. A király s a királyné éjjel sem alhatott a gyermek sírása miatt. Végül is össze- gyűjtötték a tudósasszonyokat s a híres orvosokat az egész országból, hátha azok valami módon el tudnák hagyatni a sírást avval a gyermekkel. A híres orvosok s a tudósasszonyok mindent elkövettek, amit gondolhattak, de semmire se mentek, a gyermek mind csak sírt folytonosan.

Volt ott a városban egy afféle szerencsemondó öreg cigányasszony. Az is meghallotta, hogy meg van a király szomorodva a gyermek sírása miatt. Elment hozzá, s azt mondta neki:

- Felséges király, mit fizetsz nekem, ha el tudom hagyatni a gyermekkel a sírást? A király azt felelte:

- No, ha te meg, tudod tenni, hogy ez a gyermek ne sírjon, én mindent adok neked, amire csak szükséged van, s azután is, amíg élsz, az én udvaromból üres kézzel el nem mész.

A vén cigányné közel ment a gyermekhez, s azt mondta neki:

- Ne sírj, ne sírj, Királyfiú Kis Miklós, mert mikor betöltöd a tizenhét esztendő, én neked megszerzem Lételenország királyának a leányát, s neked olyan szép feleséged lesz, amilyen még soha senki- nek. nem volt kerek e világon.

A vén cigányné ezt így elmondotta háromszor egymás után, s a gyermek arra úgy elhallgatott, hogy csak egy nyikkantást sem sírt azután, s jó hallgató gyermek lett belőle. A király ezen nagyon megörvendett, s annyi mindent adott a vén cigánynénak, hogy az alig bírta haza vinni. Volt már mit adjon otthon a purdékak.

A királyfi nevededett napról napra, s mikor betöltötte a tizenhét esztendőt, jelentette az apjának, hogy ő meg akar házasodni. A király egy darabig mondogatta neki, hogy várakozzék, még nincs itt az ideje, még igen ifjú, de mikor látta, hogy a fiú erősen áll a feltétele

mellett, nem sokat ellenkezett vele, hanem elészámlált sok király- s hercegkisasszonyt neki, hogy válasszon közülük. De a királyfi azt mondotta, hogy neki nem kell más leány, csak Lételen- ország királyának a leánya, akit a vén cigányné ígért neki, mikor ő két esztendő volt.

- Haj, fiam - azt mondja a király -, hátha ahhoz nem lesz szerencséd, mert én soha még hírét sem hallottam Lételenországnak.

- Márpedig én - azt mondja a királyfi - addig megyek, ha a lábam térdig elväsik is, amíg meg nem találom azt a leányt.

A király látta, hogy nem tartóztathatja a fiát, elkészítette hát az útra jó móddal, minden útiköltséggel, ahogy egy királyfihoz illett.

Volt a királyfinak egy hűséges inasa, azt maga mellé vette útitársul, lóra ültek, s megindultak ki a királyi városból. Mentek, mentek, már ugyan sietve, mint a házassuló legény szokott menni, míg nagysókára, hosszú, terhes utazás után egy nagy havasba jutottak. Ahogy ott mennek, megpillantanak egy remeteházat. Egy igen-igen öreg asszony lakott abban, aki be szokott fogadni minden utazót szállásra. A királyfi is bement a házba, szállást kért éjszakára, és be is fogadta a vénasszony őket. Este sokféléről beszélgettek, s a királyfi elmondotta, hogy ő hova szándékozik. Eddig jövő útjában mindenkitől megkérdezte, hogy hol van az a Lételenország, de mind azt felelték, hogy annak még hírét sem hallották. Most megkérdi a vénasszonytól is, hogy nem tud-e arról az országról valamit, hogy ő arra vehesse útját.

A vénasszony azt mondotta neki:

- Kedves fiam, már háromszáz esztendeje, hogy itt lakom, de hírét sem hallottam annak az országnak. Pedig annyi idő alatt sok jövő-menő megfordult az én házamnál. De van nekem egy cselédem, akit én küldözgetek országról országra, most is oda van követségben, az alighanem tud mondani holnap reggel valamit.

A királyfi alig várta, hogy megvirradjon, hogy végre nagysókára halljon valamit Lételenországról. Szinte álmatlanul töltötte az egész éjszakát.

Reggel, mikor felkeltek, az öregasszony kiállott egy vasostorral az

ajtó elé, s avval olyat csattintott, hogy az egész havas megrendült bele. S akkor néz ide, néz oda, de nem lát jönni senkit. Megharagszik, ismét olyat csattint, hogy az egész ház megmozdul, még a padlásból is hullott a por, s mégsem jött senki. Harmadszor olyat csattintott, hogy hét országra elhallat-szott, s akkor előjött egy holló, s leszállott az ajtó eleibe.

- Hát ilyen későn kell jönni? - azt mondja a vénasszony. Mindjárt kitekerem a nyakadat, hogy így megkéstél.

- Kedves jó asszonyom, nem jöhettem hamarabb - mentegeti magát a holló -, mert le-szállottam volt Lételenország királyának a veteményeskertjében egy szép dinnyére. A kertész meglátott, s ellőtte egyik lábamat s három tollat a jobb szárnyamból. Ezért késtem oly sokáig.

Hej, megörvend a királyfi, azt hitte, hogy most már bizonyosan céltnének.

A vénasszony megparancsolta a hollónak, hogy vezérelje el ezeket az utasokat Lételenország királyához.

- Asszonyom - azt mondja a holló -, kezekben az életem, de ha a nyakamat elvágod, akkor sem megyek többször oda, ahol így bántak velem, hanem elmegyek a határszélig, s onnan az ország határa szélétől megmutatom a szállóidnak, hogy hol van Lételenország királyának a városa s a fényes kastélya.

- Az is jó - azt mondja a vénasszony -, induljatok.

A holló szárnyrakelt, megindult, utána a királyfi s az inas. De mint-hogy ezek nem tudtak lépést tartani vele, a holló leszállott egy-egy fára, ott megvárta őket, ismét elébbrepült, s ismét megvárta, mind-addig, míg elértek egy iszonyú magas kősziklát, tízszer magasabbat, mint a Fogarasi-havasok. Az a kőszikla éppen a határszél volt. Felmentek annak a kősziklának éppen a tetejére, s a holló megmutatta onnan a királyfinak s az inasának az egész Lételenországot, megmutatta a király fővárosát s a kastélyát is, s azt mondotta nekik:

- No, én már tovább nem mehetek, hanem ti menjete be abba a fényes városba. Ihol ne, itt adok nektek két tollat a szárnyamból, ezt tartásotok a kezetekben, s mikor a királyi kastélyhoz érkeztok, csak

Respekt legyintsetek a tollúval a kastély felé, s arra a legyintésre minden élő teremtség úgy elalszik a kastélyban, mint a föld. Még a légy is elalszik arra. Ti akkor menjetek be a király veteményeskertjébe, ott van két szép dinnye egymás mellett, mégpedig olyan szép és olyan nagy dinnye, amilyen nagyot még eddig senki sem látott. Abban a két dinnyében van a király két szép leánya. Mihelyt a kertbe bementek, egyszerre kapjátok fel ketten a két dinnyét, dugjátok tarisznyába, fel a lóhátra, s akkor ugyan haladjatok visszafele, amilyen gyorsan csak tudtok. De te, király, ha ezt a két dinnyét elhozhatjátok, meg ne próbáld, hogy megkezd a magadét, míg olyan helyre nem jutsz, ahol neked egy fertály borod, egy sarkalat kenyered s egy darab sülted nem lesz.

A holló, ahogy ezeket elmondotta, elment visszafelé. A királyfi pedig bement az inassal Lételenországba, be a fővárosba, s ott megálltak a királyi kastélyhoz közel. Amint ott állanak, egy nagy légy repült feléjük a kastély felől, az inas feléje legyintett a tollúval, amelyet a holló-tól kapott, s arra a légy leesett a földre. Nézi az inas, hát nem mozdul. Azután egy galamb repült feléjük, egy fehér galamb a kastélyból, a királyfi annak is feléje legyint a tollúval távoiról, s arra a galamb is csak leesik a földre.

Odamennek, nézik, s hát nem mozdul az sem. Erre azt mondják:

- No, most már mind alusznak a kastélyban, mehetünk.

Bementek hát a kertbe, felkapták a két dinnyét, feltették a lovakra, s mentek vissza, mint a szél. Míg a kősziklához érkeztek, felébredt a király, észrevette, hogy oda a két leány. Utánuk eredt tizenkét fegyveressel, de mire utolérte volna, a királyfi túljárt a kősziklán az inassal. Annak a királynak nem volt szabad túlmenni a határszálon fegyveresekkel, megállott a kőszikla tetején, s utána kiáltott a királyfinak:

- Jól van, elvitted a leányomat, de ha meg nem becsülöd, bűját valod - s avval visszatért a maga városába.

A királyfi vitte a leányt a dinnyében nagy örömmel, s mikor abba a havasba értek, amelyben szállásoltak volt azelőtt, leszállottak a lóról, s leültek egy fa alá pihenni. A királyfi nézegetni kezdi a dinnyét, s nem nyughatott a kíváncsiságtól, hogy meg ne nézze, mi van

Respectu- benne: Meg- szegi a dinnyét, s hát kiugrott abból egy angyali szép leány, s azt mondja a királyfinak:

- Te az enyém, s én a tied, de van-e egy pohár bor, egy darab kenyér s egy kis sült? A királyfi erre azt felelte nagy szomorúan:

- Most nincs, édes kincsem, de lesz.

Mihelyt a királyfi ezt kimondotta, a leány abban a helyben mindjárt meghalt. A királyfi, mikor ezt látta, úgy megbúsult, hogy a kardjába akart ereszkedni bújában, de az inas kivette kezéből a kardot, s azt mondotta:

- Ne búsulj már azért a leányért, ha így történt a dolog, én odaadom neked az én dinnyémet. A királyfi elvette hát az inastól a dinnyét s továbbindultak.

Amíg a királyfi utazott hazafelé, azalatt három vándorló rátalált a király meghalt leányára az erdőben, megismerték, hogy ki leánya volt, s hazavitték úgy meghalva az apjához, Lételen- ország királyához. Annak a királynak volt egy világhírű orvosa, s az az orvos egy óra alatt feltámasztotta a leányt az ő életadó balzsamával.

A királyfi s az inas azalatt egy vendégfogadóba érkeztek, egy kis erdő aljába. Ott a királyfi sültet, bort s kenyeret rendelt, s mikor előhozták, fogta magát, s megkezdte a dinnyét. Hát abból előállott egy aranyhajú szép leány, s a legelső szava az volt:

- Te az enyém, én a tied. De van-e egy pohár borod, egy darab kenyered s egy kis sülted? - hogy volt, a leány evett s ivott.

Ott mulattak hárman egy kevés ideig, azután kiültek egy kispadra, az ajtó elé, s ott beszél- gettek együtt. Ahogy ott beszélgetnének, egyszer csak három varjú leszállott a közelben egy fára, s a kisebb varjú azt mondja:

- Kár, kár, Királyfiú Kis Miklós, elhoztad Lételenország királyának a leányát, megölted éhhez a magadét, elvetted az inasét, de nem lesz örömed benne, mert mikor hazaviszed, a kastély kapuja betörik, s agyonüt téged.

Akkor azt mondja a másik varjú:

- Kár, kár, Királyfiú Kis Miklós, elhoztad Lételenország királyának a leányát, megölted éhhez a magadét, elvetted az inasét, de nem

lesz örömed benne, mert mikor hazaviszed, ha a kapu reád nem szakadna is, de amíg vacsorálsz, a torkodon akad egy darab csont, s meghalsz tőle.

Megrázza magát a legöregebb varjú, egy ötszáz esztendő, s azt mondja:

- Kár, kár, Királyfiú Kis Miklós, elhoztad Lételenország királyának a leányát, megölted éhhez a magadét, elvetted az inasét, de nem lesz örömed benne, mert ha a kapu reád nem szakad is, ha a torkodon csont nem akad is, amikor vacsorálsz, reád omlik a palota, s odaöl téged. Aki ezt most rajtad kívül hallja, s mások előtt elmondja, változzék kőbálvánnyá.

A királyfi egy kevéssé megütődött a vén varjú szavára, de gondolta magában, mit tud a varjú a jövődhez, mikor az ember sem tud, s hazafelé indult a szép leánnyal s az inassal.

Mikor a főváros határához érkeztek, megállottak. A királyfi beküldötte az inast a városba, hogy küldje ki eleibe az apját, az öreg királyt, hogy illendő módon vihesse be a kastélyba Lételenország királyának a leányát.

Az öreg király ki is ment a fia eleibe a határszélre a tanácsosaival, s az inas otthon maradt. Mikor az öreg király eltávozott a palotából, az inas földig lerontatta a kaput, azután elfutott a szakácsokhoz, s megparancsolta nekik, hogy az ételben semmi ne maradjon, csak lé s csupa hús, mikor az asztalra feladják, s a levét megszűrte kétszer-háromszor is. Azután egy hosszú asztalt készített, de nem a palotában, hanem az udvar közepén, nehogy a vén varjú szava beteljesedjék, s a királyfit, a leányt s az egész vendégsereget valami veszedelem érje. Csak csupa fatányérokat, fakanalakat rakott az asztalra, s ott forgolódott az asztal körül. Meg- érkezik az öreg király a fiával s a leánnyal s a kísérekkel. Látja, hogy a kapu lerontva, az asztal az udvar közepén, nagy haragra lobban, s azt mondja:

- Ki volt az a gazember, aki így megcsúfolta a fiamat? A kapu lerontva, az asztal az udvar közepén, mint a béreseké, azon is fatányér, fakanál!

A cselédek megmondották, hogy ez mind az inas dolga. Az öreg

Respe király nagy haragjában fejét akarta vetetni a szegény hűséges inasnak, de az inas előállott, s azt mondta:

- Felséges királyom, kegyelem fejemnek, ezt én mind jó célból cselekedtem. Amikor jöttünk- ben egy vendégfogadó előtt ültünk, én, a királyfi s a királyleány, három varjú leszállott egy közeli fára, s a legvénebb, az ötszáz esztendő, azt kiáltotta a másik kettő után: „Kár, kár, Királyfiú Kis Miklós, elhoztad Léтеленország királyának a leányát, megölted éhhe! a magadét, elvetted az inasét, de nem lesz örömed benne, mert ha a kapu reád nem szakad is, ha a vacsora alatt a torkodon csont nem akad is, ha ezt elkerülheted is, de ma, mikor vacsorálsz, reád omlik a palota, odaöl téged, s ez az utolsó megesik rajtad.” S még azt is mondotta az az öreg varjú, hogy aki ezt hallja, s mások előtt elmondja, változzék kőbálvánnyá. Én azért rontattam le a kaput, mert féltettem a királyfit, s azért készíttettem az asztalt az udvar közepére s nem a palotába, hogy ha a varjú jövődölése szerint a palota be is taiálna szakadni vacsora idején, meg ne ölje felségedet s a királyfit s az egész díszes vendégsereget, akik ma estére ide hivatalosak.

Az öreg király, mikor ezt végighallgatta, helybenhagyta az inas dolgát, megdicsérte őt az okosságáért, de annak a szegény inas nem örvendhetett, mert abban a pillanatban kőbálvánnyá változott az udvar közepén. Ezen mind az öreg király, mind a fiatal, mind pedig a királyleány erősen megszorodtak, de mindamellelt asztalhoz ültek a vendégekkel együtt, s vacsoráltak a fatányérokba a fakalakkal.

Hogy felkeltek az asztaltól, a királyfi megsétálta magát a kertben a királyleánnyal, onnan visszament az udvarra, s azt mondta a leánynak:

- De én bizony nem sokat adok egy hitvány varjúnak a szavára, úgyis eltelt már a vacsora ott kint, bemegyek a palotába, a cselédházban csak nem hálhatok az éjjel.

A leánynak eszébe jutott, amit az inas a varjú szava után mondott, kérlelni kezdte a királyfit, hogy ne menjen. De a királyfi nem hallgatott rá, csak megindult elől, s a leány távolról ment utána. Mikor a királyfi a küszöbre tette a lábát, a palota letört nagy ropogással, s odaölte a királyfit.

A fia halálán igen megbúsult az öreg király, s megbúsult a királyleány is, hogy már a királyfi is oda, s a jó inas is kőbálvánnyá változott, akik őt elhozták.

Sírni kezdett keservesen a meghalt királyfi mellett, aztán elment, s kerülgetni kezdte sírva, jajgatva a kőbálványt, még a haját is szaggatta keserűségében.

Most is éppen ott volt a szerencsemondó vén cigányné, aki a királyfival elhagyta volt a sírást kicsiny korában. Odajött, hogy kapjon valamit a fazekába az ételmaradékból. Megsajnálta a királyleányt, mikor látta, hogy olyan keservesen sír, s azt mondotta neki:

- Ne sírj, ne sírj, Léтеленország királyának szép leánya! Én szereztelek ide téged, én hagyatom el veled is a te sírásodat, mint valamikor a kicsiny Miklósét. Olyat mondok neked, hogy még a lelked is megörvend bele.

A királyleány egy kicsit felvidult, megtöltötte a cigányné fazekát étellel, s azt kérdezte tőle:

- Hát mi jót tudsz te nekem mondani, te szegény öregasszony?

- Én bizony azt, édes angyalom - azt mondja a cigányné -, hogy hívass a városból hét papot, s a hét pap mondjon hét imádságot a kőbálvány mellett, s abból olyan szép ifjú lesz, hogy hétszer szebb, mint az az inas volt annakelőtte.

Az öreg király mindjárt odahívatott hét papot, azok heten hét imádságot mondtak a kőbálvány mellett, s abból egy olyan szép ifjú lett, akinél szebb nem volt abban az időben. A királyleány megölelte, s azt mondotta neki:

- Te az enyém, én a tied, te hoztál el engem, te tartottad meg az életemet, holtig el nem hagylak téged.

A papok el sem mentek, a legöregebb pap nyomban összeeskette őket. Az öreg király halála után az inasból lett király, szerette őt mindenki, s ő boldogan élt holtig a jó feleségével.

Egy királynak volt három leánya. Egy napon mind a hármat elragadta valami. A király kihirdette körös-körül minden országban, hogy ha olyan vitéz akadna, aki megtalálná, neki adná akármelyik leányát s fele királyságát.

A palota szomszédságában, egy kicsi kunyhóban élt egy szegény asszony, annak volt három fia. Azt mondja egyik a három közül:

- Édesanyámasszony, süssön pogácsát, hadd próbáljunk szerencsét.

Elmennek fel, a királyi palotába, s elmondják, hogy mi jóban járnak. Azt mondja nekik a király:

- No, fiaim, én adok alátok három lovat, útravalót, útiköltséget, amennyi kell.

A két nagyobb választ magának a király lovai közül aranyszörű paripát, a kisebbik pedig összejár tizenhét istállót, sehol se kapott magának való lovat. Meglátja egy ördögös boszor-kány, azt mondja neki:

- Mit keresel, te kisfiú? Mondja a kisfiú:

- Összejártam a királynak tizenhét istállóját, sehol sem találtam magamnak való paripát. Azt mondja az ördögös szüle:

- Magadnak valót itt ne is keress, hanem menj be a királyhoz, s kérd el tőle az aranykürtöt, állj fel a királyi emelvényre, fújd meg napkeletről napnyugatra. Négy óra alatt tizenhét ország havasáról hazajönnek az aranyszörű ménesek. Tégy a kapuba egy medence eleven szenet, amelyik ló megeszi, avval menj te szerencsét próbálni.

Megfogja a csikót a legény, Csinos vitéz, viszi be az istállóba. Kérdi tőle a csikó:

- Te mit akarsz velem? Feleli a legény:

- Megyek szerencsét próbálni. Mondja a csikó:

- Hozz ki nekem nyolc véka abrakot, egyszerre töltsd le élémbe. Amíg megeszem, menj be az öreg királyhoz, kérd el tőle azt az arany nyeregszerszámot, amivel ifjúságában lovagolt.

Azt mondja az öreg király:

- Háromszáznolcvan esztendeje, hogy nem használtam. Ott van a hintószín fele, a padláson, ahol a pulykák hálnak. Eredj, hozd le, s eredj véle.

Megnyergeli a lovat Csinos vitéz. Azt mondja neki a ló:

- Ne ülj még rám, vezess ki a városból, mert még az erőm nem gyült annyira, hogy elbíriaiak. Meglátja a két testvérbátyja, hogy milyen rossz, rondaszörű csikóval indult meg az öccsük, s azt mondják neki:

- No, öcsém, te nem jöhetsz velünk egy úton, ha ilyen rossz lovat választottál magadnak.

- Hagyjátok el, testvéreim, majd csak elérkezem én is, ahova ti. Kérkeznek a város végére, azt mondja a borzas csikó:

- Állj meg tőlem tizenöt lépésnyire.

Reáfúj Csinos vitézre, lesz belőle olyan aranyköntösű királyfi, mint a nap, s a lóból is olyan aranyszörű paripa, hogy Csinos vitéz csak úgy pillogott beie. Akkor azt mondja a ló Csinos vitéznek:

- Ülj fel most reám, de fogózz meg jól, mert éppen felszököm a tizenhetedik égne a háta megé veled.

Mikor odaértek, kérdi a ló Csinos vitéztől:

- No, hol vagy? Mit nem állhatsz? Azt mondja a vitéz:

- A nap hévségét nem állhatom.

Megszöki a ló magát, egyszerre viszi a földnek éppen a legbelsőbb gyomrába. Megkérdi ismét:

- No, mit nem állhatsz? Feleli a vitéz:

- A föld nehéz bűzét nem állhatom.

Megszöki ismét a ló magát, visszaszöki éppen oda, ahol a vitéz két bátyja állott. Utaznak ők hárman, mennek hetedhét országon keresztül. Elérnek egy rézmezőbe. Azt mondja Csinos vitéz:

- No, bátyáim, etessünk meg, igyunk, együnk, nyugodjunk, mert meg vagyunk fáradva. Mikor innának, ennének, feltartja Csinos vitéz a kardját, s azt mondja: